

KLIC TRIGLAVA

IZ VSEBINE:

- DOMOBRANCI V SVOBODI
- ZMAGA NA TRŽAŠKEM
- JUGOSLAVIJA PO PADCU HRUŠČEVA
- SRBI ZA OKROGLO MIZO
- MINISTER MED ŠTUDENTI

307

DECEMBER 1964

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel.: ENfield 5097

Uprava: BM / TRIGLAV LONDON W.C.I.

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urednik: Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Anglija: 1.4.0

Argentina: 300.- (700.-)

Avstralija: 1.10.0 (£A 3)

Avstrija: 40.-

Finska: 10.-

Francija: 12.-

Italija: 2000.-

Kanada: 3.50 (\$ 7.00)

Nemčija: 13.-

Švedska: 15.-

U.S.A.: 3.50 (\$ 7.00)

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Južna Amerika: Boris Kresnik, 1346 Calle Mariano Acosta, Mar del Plata
Buenos Aires z okolico: Franc Oblak, Mendoza 5663, Buenos Aires

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada

Skandinavija: Jože Rozman, Hämeentie 156 a 5, Helsinki, Finska

LONDON, 12. DECEMBRA 1964.

LETO XVII. ŠTEV. 307.

Demokrati na delu

Organizacija bivših protikomunističnih borcev se je razbila na dvoje. Del se še vedno naziva s starim imenom "Zveza društev slovenskih protikomunističnih borcev", del pa je temu nazivu dodal "Tabor". Spor je zorel nekaj let in dozorel 5/6 septembra letos. Prvi organizaciji predseduje pisatelj g. Karel Mauser, drugi pa stari predsednik nekdanje skupne zveze g. inž. France Grum.

Ko so se letos poleti stvari začele obračati na slabše in je cela afera postajala vse bolj zapletena, smo smatrali, da je končno svobodna slovenska javnost poklicana, da izreče svoje mnenje o sporu te naše največje begunske organizacije, ako ga že niso znali rešiti sami borci. V demokratični družbi je večkrat to poslednji in često rešilni postopek.

Tako je urednik 'Klica Triglava' pisal 23. julija gg. Pavletu Rantu in Ivanu Korošču v Argentino; ta dva sta namreč na samem začetku nekako predstavljala dve nasprotni stališči, iz katerih se je potem rodil spor. Urednik ju je prosil in povabil, naj oba povesta svojo verzijo dogodkov, kar bi 'Klic' objavil v septemberski številki, a novembra meseca bi oba imela možnost javnega odgovora drug drugemu. "Sodim, da je to edini način, da bo javnost skrbno in stvarno obveščena o sporu in da bo potem lahko sodila," je zaključil urednik.

Na ti dve pismi uredništvo ni prejelo odgovora, pač pa smo bili pozneje obveščeni, da je g. Rant predložil g. Korošču, naj oba napišeta isti odgovor "temu liberalcu", misleč pri tem urednika 'Klica Triglava'. Tak način obravnavanja v javnosti pa je g. Korošec odklonil.

Medtem pa so prihajala različna sprotna obvestila in prepisi ali originali dokumentov v uredništvo. Ko je potem prišlo do končnega preloma, smo prosili posebnega dopisnika, ki zdaj pripada "Taboru", da popiše razvoj celotnega spora, kot ga on gleda. To poročilo objavljamo na naslednjih straneh. Če bo to po-

*Vesele božične praznike
in srečno Novo leto!*

Uredništvo in uprava.

vzročilo reakcijo druge strani, bomo prav radi objavili, dasi smo imeli ta načrt že od vsega začetka, ki ga pa, kot rečeno, nismo - ne po naši krivdi - izpeljali.

Po podatkih in dokumentih, s katerimi razpolagamo, bi imeli tole reči k celi aferi, ki po tragiki brez dvoma zavzema takoj prvo mesto za pokoljem domobrancev v zgodovini povojne emigracije.

Zveza borcev se je v bistvu razbila predvsem na vprašanju tolmachenja medvojnih dogodkov in dogodkov okoli vrnitve domobrancev iz Vetrinja. Na lost so namreč med nami še vedno ljudje, ki mislijo, da sme obstojati samo ena verzija dogodkov, odnosno, da je to zaprta knjiga, katere ne smemo brati.

Takšno mnenje je popolnoma zgrešeno in dokazuje odsotnost tistega demokratičnega duha, ki ne samo dovoljuje ampak zaradi obstoja demokracije same tudi zahteva svobodno razpravo o rečeh, ki so sporne odnosno niso dokončno dognane. Če se je takemu pojmovanju približala celo katoliška Cerkev, ki je brez dvoma najbolj dogmatična ustanova na svetu, potem si sme tem manj lastiti tako predpravico katerikoli človeška družba, tem manj, če se smatra za demokratično. Popolnoma neumesten je vik in krik, ki ga zaženo nekateri politiki, kakor hitro je njihovo ime kritično omenjeno v polemiki ali razpravi. To je znak, da svojega položaja v demokratični družbi ne razumejo. Kakor hitro so vstopili v politiko, to je v javnost, so za vse svoje početje in nepočetje javnosti odgovorni in ta jih sme in mora vedno klicati na odgovor, kadarkoli se ji to zdi potrebno, ne da bi se prizadeti smel zaradi tega pritoževati in javnost zmerjati z izrazi, ki ne spadajo v demokratičen besednjak. Javni položaji imajo svoje prijetne in neprijetne strani. Kdor se bavi s politiko, z javnimi posli, je moral to vedeti, preden se je lotil tega posla. Po 20 letih emigracije bi to moralo biti jasno slehernemu emigrantu, ki se smatra za demokrata.

ZAČELO SE JE PRI UREDNIKU

Iz vsega tega torej sledi, da je Zveza borcev storila prav, ko je objavila tisto "Vetrinjsko tragedijo", zelo prav pa je storil tudi Pavle Rant, da je objavil dr. Bajlečevo razpravo. Nesreča se je začela, ko so se ob prvi začeli čutiti prizadeti tisti, ki so potem povzročili drugo in tam prvim vrnili hudo za drago. Ostaja vprašanje, če je g. Rant postopal modro, da je vsak prigovor dr. Bajlecu odklonil objaviti z motivacijo, da bo čas za to po končani razpravi. Ta se je vlekla predolgo za nekaj takega in kot urednik bi moral računati na razpoloženje borcev. Toda kot urednik je imel pravico do takega postopka. Stvar debate tudi ostaja, če je modro postopal konzorcij 'Vestnika', ko ni dovolil objave zadnjega strupenega napada dr. Bajleca na vodstvo Zveze, dasi je bil list njeno glasilo. Gotovo pa je konzorcij postopal v okviru svojega delokroga, ko je končno postavil neposlušnega urednika na hladno. In tu se je pričel spor organizacijske narave, ki se je kasneje tako objestno razvil v precejšnji meri zaradi šibkih pravil. Če bi se kaj takega primerilo pri bratih Srbih, ki niso nikdar bili prijatelji dobre organizacije, bi človek zamižal na eno oko. Da se je to zgodilo pri organizacijsko višje stoječih Slovencih, je nedopustno. Temeljite nauke za vse tiste, ki mislijo, da so pravila le formalna zadeva.

Postopka na izrednem občnem zboru v Clevelandu organizacijsko gotovo ni mogoče braniti. Če je bil zbor sklican, da razpravlja o "disciplinskem prestopku" njihovega člana, bi se morali držati tega dnevnega reda, pa četudi je na

samem zborovanju društveni odbor odstopil. Kako tega nadomestiti, morajo do ločati odn. rešiti pravila, gotovo pa ne tisti ad hoc sklicani izredni zbor. In če so bila pravila v tej točki nejasna, potem jih je treba avtoritativno interpretirati odnosno pred volitvijo novega odbora na normalen način popraviti. Vse, kar je torej bilo storjenega na tistem izrednem občnem zboru izven edine točke dnevnega reda, je bilo ilegalno. Po tem vsekakor ni bilo presenetljivo, da je odstopivši odbor poročal glavnemu odboru.

Smatramo, da je bilo hudo zgrešeno, da je odstopil nato tudi zvezni glavni odbor, kar je s tem obglavilo celotno organizacijo. Formalno je pa seveda odbor imel pravico do tega. Po pravilih naj bi potem nadzorni odbor prevzel iniciativo. Ta je končno pooblastil federirana društva, naj izbere delegate za nov občni zbor. Zdi se, da je bilo navodilo za izbor teh delegatov v tedanji psihozi pametno, odnosno bi morala društva voliti svoje delegate po določbah pravil, če ta predvidevajo tako možnost. Pri tem bi morala poskrbeti, da članstvo ne bi bilo priznано niti enemu, ki je vstopil po odstopu glavnega odbora in ki ni izpolnil pogojev za članstvo, kot so bili postavljeni v pravilih odnosno v obče priznani praksi. Če se je nadzorni odbor bal prav tega, da se društva tega ne bodo držala, potem je v dani situaciji bilo naročilo, kako voliti delegate, umestno.

Če pa je kdo smatral postopek nadzornega odbora nezakonit, bi ga pač moral izpodbijati na zveznem občnem zboru samem in tam iz proceduralnih razlogov doseči njegovo odložitvev. Predsednik občnega zbora bi bil dolžan prekiniti zbor kakor hitro bi nekdo stavil ugovor proti postopku. Alternativa vsemu temu je bila samo - organizacijski udar. In za tega so se odločili štirje možje, ki so prej bili podpredsedniki glavnega odbora. Ti so na svojo pest sklicali občni zbor zveze. Ni dvoma, da do tega niso bili upravičeni, ker so bili z odstopom glavnega odbora, v katerem so oni predstavljali manjšino, avtomatično odstavljani tudi oni sami. Temu organizacijskemu udaru je sledil protiudar. Prišlo je do dveh občnih zborov in do dveh različnih organizacij in glavnih odborov. Da se je eden vršil dan preje kot drugi, ni nič drugega kot vprašanje boljše organizacije in boljše informativne službe. Kaže pa, da je večina starih borcev na strani "Tabora".

Vse to gornje zadeva organizacijsko stran. Da pa so v celi aferi igrali neko vlogo tudi politično-strankarski momenti, ki so borce spremljali v eni ali drugi obliki vse od njihovega nastanka, pa ni dvoma. Tega tudi vodniki SLS ne zanikajo, ker smatrajo, da gre za spor med politično SLS usmerjenimi člani. Vendar pa takega mnenja ni vsaj velik če že ne večinski del bivših borcev, ki smatrajo, da stranka nima kaj iskati v zvezi in da je zato tudi nepristojno imeti kakršnokoli uradno verzijo kateregakoli dogodka iz preteklosti. Politično je razumljivo, če stranki to ni bilo všeč. A svobodne ljudi v svobodnem svetu je treba z dokazi prepričati, ker jih ni mogoče prisiliti, da nekaj verjamejo. Rezultat tega zadnjega je zdaj na dlani.

Vest je nedotakljiva, a komentar je svoboden!

Čitatelj g. VHR v pismu uredniku protestira proti uvodniku v 305. številki. Po krivici nam očita slabo poročanje, ker je vendar naš dopisnik poročal ugodno za Goldwatra iz samega Clevelanda. V uvodniku pa smo mi le povedali svoje mnenje, do katerega vendar imamo pravico, dasi smo bili 3000 milj proč.

UREDNIŠTVO

VERA V NEMŠKO ZMAGO (KT 306):

G.urednik! Članek dr. Kocipra me ne navdušuje. Osebno sem nedvomno za to, da se piše tudi o tem - toda ne na njegov način. Postavlja se proti celemu svetu - strankam, četnikom, "privatnim" legijam londonski vladi in zahodnim zaveznikom, toda v bistvu ne odgovori na dva osnovna vprašanja: 1) Kakšen je bil ta sporazum, ki je Rupniku dal opolnomočje, da s svojo kolaboracijo rešuje slovenski narod? Odgovor ne more prejudicirati, kar koli je Rupnik storil v korist slovenskega naroda za časa okupacije, kar nedvomno je storil. In 2) Ako dr. Kociper postavlja stvari tako, kot jih je postavil v svojem članku, ali to potem tudi pomeni, da so bili edini, ki so vedeli, kaj je prav, gen. Rupnik in krog okrog njega? Ako je temu tako - in ako so se mučeniško žrtvovali za slovenski narod - kaj bi potem morala biti nujna posledica tega po vojni, ako ne bi zmagali partizani? Prezidentska diktatura gen. Rupnika oprta na domobransko vojsko - nekaka vojaška diktatura? Ker so vsi drugi odpovedali? Napad na Rupnika predstavlja tudi logični napad na ljudi okrog njega, na njihovo neperspektivnost - zlasti po prihodu zboraskih elementov iz Beograda v prezidentovo palačo -, kajti tudi če ne bi imeli niti enega četnika v hosti, bi sama logika vojne narekovala, da obstoja ilegala - taka ali taka. Samo dejstvo, da ni bilo jasnosti, ne volje, da bi taka ilegala uspešno delovala - po eni strani, in neupravičeno sklicevanje na haško konvencijo v očitno drugačni situaciji - po drugi strani, je spravilo vse skupaj v slepo ulico, pa tudi do Vetrinja. - L. Zupan (Anglija)

G.urednik! Nočem se spuščati v vprašanje zaslug in grehov pokojnega gen. Rupnika, zdi se mi pa, da je šel v tem članku tudi g. Kociper nekoliko predaleč. Tudi če bi bilo res, ali je bilo potrebno vse tisto ponavljanje, da je general moral verovati v nemško zmago? Ali ni g. Kociper morda hotel reči, da bolj ko je general gledal zmedo protikomunistov okrog sebe, bolj je raslo v njem prepričanje, da bi samo s še večjo naslonitvijo na Nemce lahko prišlo do neke ureditve, ali tako nekako? Dalje: g. Kociper sam navaja razloge, zakaj je bila neka illegalna borba proti komunizmu nemogoča, odn. obsojena na neuspeh. Kot nekdanji član te "infantilne" (to ponavljanje je tudi infantilno) ilegale, vem, da nihče ni mislil na nekak zmagoslavni pohod par sto ljudi nad komunističnimi brigadami. Namen te ilegale je bil v danem trenutku prevzeti politično argumentiranje protikomunističnega boja v Sloveniji. Ta svoj namen pa je v veliki meri dosegla: vrnjen ni bil noben "infantilni" ilegalce, rešeno je bilo vse primorsko domobranstvo, Djujičevi in Jevdjevičevi četniki in dejansko celoten Ljotičev dobrovoljski Zbor! In še to: pri Vrhniku in Logatcu nismo rekvirirali krav! Kupovali smo vole, krave so bile predragocene.

Infantilni ilegalce (ZDA)

- Za predsednika novega glavnega odbora ZDSPB Tabor je bil izvoljen inž. France Grum. Pavle Borštnik je bil izvoljen za tajnika.

- V oktobru se je vršil v Stresu v Italiji kongres Liberalne Internacionalne, kateremu je prisostvovala tudi delegacija Odbora naprednih beguncev, v kateri sta bila med drugimi dr. Ljubo Sirc v imenu Zveze naprednih beguncev iz Jugoslavije in prof. Bogdan Radica v imenu Liberalne Demokratske Unije iz ZDA. Ob tej priliki je prof. Radica znova vložil prošnjo na izvršni odbor Internacionalne za sprejem Hrvatske Liberalne Zajednice kot pridruženega člana (brez pravice glasovanja). Kot je znano, je ta skupina odbila, da bi se včlanila v Zvezo naprednih beguncev iz Jugoslavije, ki predstavlja v Internacionalni nacionalno grupo in v kateri obstojajo slovenska, hrvatska, srbska in bosansko-muslimanska skupina. Članstvo v Internacionalni je samo na državni in ne na etnični osnovi. Predsednik slovenske skupine je dr. Oton Ambrož iz ZDA, ki je tudi član generalnega komiteja Skupščine zaslužjenih narodov (Assembly of Captive Nations) v ZDA. Radičina grupa smatra, da obstoj skupne grupe iz Jugoslavije prejudicira bodoči položaj Hrvatov. Toda medtem ko vztrajno zagovarja pravico do samoodločbe, te pravice ne priznava bosanskim muslimanom. Muslimanska skupina v Zvezi šteje preko 500 članov. Po Zvezinih pravilih, njeni člani zastopajo stališče, da je vsak narod Jugoslavije suveren in da ima pravico do samoodločbe in nacionalne države. Stališče Hrvatske Liberalne Zajednice vzbuja zato v nekaterih krogih sumnjo, da je dejansko ta organizacija samo španska stena za bivše ustaše, ki ne tolerirajo nobene vrste političnega sodelovanja s Srbi in muslimani, ki hočejo lastno državo.

- V debati o odnosih napram židom, ki jo je imel pravkar zaključen vatikanski koncil, je sodeloval tudi dr. Še per, zagrebški nadškof, ki je izjavil, da je prišel čas, da se popravijo napake in prosi žide odpusčenja. Cerke je doslej smatrala žide odgovorne za Kristusovo smrt.

AMERIŠKE VOLITVE:

G.urednik! Ravnokar sem prebral vaš članek "In onstran Atlantika" v oktobrski izdaji vašega časopisa. Čeprav razumem, da verjetno ni vedno lahko objektivno poročati o politični situaciji 3.000 milj daleč, sem zaradi pripomb na koncu tega članka zgubil vero v vaše poročanje. Prosim, da ustavite nadaljne pošiljanje vašega časopisa. - V. H. R. (ZDA)

G.urednik! Po mojem mnenju je dopis iz Clevelanda (KT 305) o ameriški predvolilni kampanji dober in točen. Povojna emigracija iz našega dela Evrope je vsekar spremenila podobo volilnega telesa, in to zato, ker ni ekonomska ampak politična emigracija, par excellence proti-komunistična. Tu so še tako komunisti kot ameriški Demokrati zmotili. - B. R. (ZDA)

NOVA ZMAGA NA TRŽAŠKEM

Od našega dopisnika

Trst, 2. decembra

Slovenci bomo prvič imeli svojega predstavnika v pokrajinskem svetu, v slovenske demokratične roke pa je prešla tudi repentaborska občina. To je na kratko povedano rezultat tržaških upravnih volitev 22. novembra.

"Skupna slovenska lista", ki družijo zavedne in demokratične Slovence je razen v primeru Nabrežine povsod napredovala tako po številu glasov kot v odstotkih. Na pokrajinskih volitvah je dobila točno 7000 glasov in v primeru z majskimi deželnimi volitvami napredovala za 0,1%. Komunistična lista je tu izgubila pol odstotka. Izgubili so še Nennijski socialisti in neofašisti, ki so doživeli najobčutnejši poraz v povojnem času. Poleg SSL so napredovali še demokristjani in liberali, vendar pa so prvi izgubili en mandat (enako kot republikanci, ki sploh ne bodo zastopani v svetu). To pomeni, da bo zelo težko sestaviti deželni odbor, ker je zdaj v pokr. svetu: 8 svetovalcev KD, 6 KPI, 3 PLI, 1 PSI, 1 SSL, 2 PSDI, 1 MSI. Levi center bo nemogoč, čeprav bi k njemu pristopil tudi slovenski zastopnik, ker bi v takem primeru štel odbor 12 od 24 svetovalcev. Tako ni trenutno mogoče reči, kakšen bo novi pokrajinski odbor.

Izidi na volitvah v štirih občinah - od petih - kjer je SSL nastopila, pa so naslednji:

Repentabor: Zmaga nad socialkomunistično listo je bila zelo tesna: odločila sta le dva glasova. A v primeru z deželnimi volitvami je SSL napredovala s 17 glasovi, dočim so socialkomunisti izgubili 27 glasov. Po večinskem volilnem sistemu ima SSL 12 svetovalcev, nasprotniki pa 3. Podčrtati je treba dejstvo, da je repentaborska občina prva, ki je v povojnem času v slovenskih demokratičnih rokah.

Zgonik: Po večinskem volilnem sistemu se je glasovalo tudi tu, pa je zato sestava občinskega sveta ravno obratna kot v Repentabru. Socialkomunisti so dobili 357 glasov, SSL pa je prejela 238. Vendar pa je SSL v primeru z majskimi volitvami napredovala za 14 glasov, dočim so jih nasprotniki izgubili 86. To da ker so se med komunisti in socialisti že pričeli spori glede župana in odbora, obstoja možnost, da bi se večina razbila. V takem primeru bi SSL lahko prišla na oblast, če bi se s svojimi tremi svetovalci povezala s petimi socialističnimi, nakar bi sedem komunističnih svetovalcev avtomatično prešlo v manjšino.

Dolina: Tu je Slovenska lista v primerjavi z deželnimi volitvami povečala število glasov za 62, dočim so komunisti izgubili kar 246 glasov. Ker so tokrat v Dolini prvič volili po proporcionalnem sistemu, bo občinski svet sestavljen takole: KPI 10, SSL 5, PSI 2, KD 3. Tudi tu je sestava odbora negotova.

Nabrežina: Kot rečeno, je SSL edino tu doživela izgubo (81 glasov). Sestava občinskega sveta bo tu zaradi volitev po proporciju naslednja: SSL 3, KD 7, KPI 6, PSI 2 in PLI ter PSDI vsak po enega. Pripomniti pa je treba, da sta bila na listi PSI, ki jo v Nabrežini podpirajo skoro izključno titovci, izvoljena pripadnika italijanske narodnosti. S tem je bilo še enkrat dokazano, da je PSI po-

polnoma izigrala svoje slovenske pristaše. Zanimivo je še, da so v Nabrežini na pokrajinskih volitvah oddali italijanski socialisti glasove kandidatu PSDI, ki je bil Italijan, ker niso hoteli glasovati za kandidata PSI, ki je bil v devinsko-na-brežinskem okraju Slovenec. Sestava novega odbora je zelo težavna in nekateri napovedujejo, da bo prišel na občino komisar.

S.R.

Ob dvajsetletnici smrti dr. J. Kralja

(Dopis)

Dne 27. decembra 1944 je umrl v Rimu dr. Janko Kralj, politični voditelj goriških Slovencev. V času fašističnega režima se ni hotel preseliti v Jugoslavijo, kjer bi njegovi sposobnosti gotovo ne manjkalo primerne in dostojne položaja. Ostal je med svojim ljudstvom, vendar pa ga je bil septembra 1943 prisiljen zapustiti in se zateči v Rim, kajti doma ni bil več varen življenja. Sredi dela ga je po prehladu in pljučnici doletela smrt. Za to pa so v domovini zvedeli šele po končani vojni. Za mnoge je bil to hud udarec.

Pokojni dr. Kralj se je rodil leta 1898 v Dornbergu pri Gorici. Študiral je na univerzah v Gradcu, Zagrebu, Ljubljani in Padovi, kjer je promoviral in pravnih ved. Zgodaj se je posvetil časnikarstvu in je bil po prevratu urednik 'Slovenca' v Ljubljani, pozneje pa urednik 'Goriške Straže'. Bil je med vodilnimi so-trudniki revije 'Socialna misel'. Pozneje ga je politično delo odtrgalo od pisanja in je huda škoda, da nam razen člankov po časopisih in zbornikih ter nekaj spisov o socialnem vprašanju ni pustil kakega večjega teksta. V Gorici je bil tudi urednik knjig goriške Mohorjeve družbe.

Trpljenje je spremljalo pokojnega dr. Kralja. Nekaj dni pred nameravano poroko je bil konfiniran na Liparskih otokih in poročil se je v konfinaciji. Ko je bil podpisan Lateranski pakt, ga je fašistični režim v znak pomiritve izpustil skupaj z drugimi katoliškimi politikami. Toda pozneje je bil znova zaprt, konfiniran, izpuščen in spet zaprt ter stalno pod policijskim nadzorstvom.

Dr. Kralj je bil globok značaj. Če ga je objesten tuj oblastnik nehal hruliti in je menjal ton ter ga je ob koncu zasliševanja spoštljivo odpustil, je treba to pripisati moči Kraljeve osebnosti, ki je imponirala tudi nasprotniku.

Vojska in komunizem sta uničila skoro vse dr. Kraljevo delo. Zdi se, kot da ni nič ostalo, da so se vsi tihi dolgoletni upi razblinili v nič, da so bile vse njegove žrtve zastonj... Toda v zgodovini se nič ne izgubi, zgodovina je nadaljevala nje... In v njej ima vsako delo svoje mesto, svoj pomen in svoje sadove...

IZ UPRAVE KLICA TRIGLAVA

S tiskanim Klicem Triglava nam je bilo tudi tehnično mogoče dvigniti naklado in smo tako poslali precej izvodov na ogled. Ker pa pomeni za nas to poseben strošek, ki ga seveda ne moremo kriti v nedogled, sporočamo vsem, ki so dobivali list zadnje čase na ogled, da je decemberska številka poslednja take vrste. Kdor želi prejemati Klic Triglava tudi prihodnje leto, ga vabimo, da postane redni naročnik. Januarska številka bo tiskana že v manjši nakladi in le omejeno število izvodov bo rezerviranih za nove naročnike. Zato take prosimo da takoj pošljejo vsaj polletno naročnino odgovarjajočemu poverjeniku, odnosno, če ta na ovoju ni naznačen, da prijavijo svoje naročilo upravi (zadostuje naslednji naslov: BM/TRIGLAV, LONDON WC1), ki bo nato sporočila način plačila.

Poslednja domobranska bitka

Od posebnega dopisnika

Ze več mesecev se sliši v slovenskih emigrantskih krogih glasove, da je v organizaciji nekdanjih protikomunističnih borcev prišlo do preloma ter da je pri tem zapletena tudi Slovenska ljudska stranka, ali vsaj nekateri njeni vidni člani. Spor je seveda resničen in je močno pretresel Zvezo društev slovenskih protikomunističnih borcev ter pripravil načelnika Slovenske ljudske stranke dr. Miha Kreka, da je v pismu "Med prijatelji", ki ga razpošilja svojim najzvestejšim, potožil: Tedaj (v času diktature Jugoslavije) in sedaj, je slovensko krščansko demokratsko gibanje bilo in je na svoji Kalvariji...

Začetki Zveze borcev segajo skoraj deset let nazaj, ko je eden njenih ustanoviteljev prejel žalostno pismo svojega nekdanjega soborca-invalida, v katerem mu je potožil o svojem težkem položaju in zapuščenosti, v kateri preživlja leta izgnanstva. Kot mnoga druga pisma, pa to ni ostalo pozabljeno in v danem času se je pojavila organizacija nekdanjih borcev z namenom, da se spet med seboj povežejo, obnove prijateljske stike in se pobrigajo za invalide, bolnike in vdove ter sirote ter poskrbe, da se tudi z njihove strani dokumentirajo dogodki med revolucijo in po svojih najboljših močeh informira svetovna javnost o dejanskem poteku revolucije v Sloveniji ter sedanjem položaju tam.

Od vsega početka je imela organizacija težave s pridobivanjem ljudi, ki bi ji mogli dati neko usposobljeno vodstvo ter je tudi ob času svojega viška, tik pred izbruhom spora, doživljala, da so jo nekateri označevali za organizacijo, ki jo vodijo navadni "kaplarji". Kljub temu je število članstva naraslo na več sto in pričel je izhajati tudi njen "VESTNIK", ki je dosegel naklado preko tisoč izvodov. Celoten finančni promet organizacije pa je v času do preloma presegal vsoto 15.000 dolarjev, kar je verjetno več kot so dosegle vse druge organizacije skupaj.

VETRINJSKA TRAGEDIJA IN DR. BAJLEC

Zgodovinski odsek Zveze je poleg objavljanja člankov v "Vestniku" izdal tudi dve knjigi, v katerih sta bili obravnavani dve največji tragediji slovenskega protikomunističnega tabora: Grčarice in Turjak ("Svoboda v razvalinah") in Vetrinj ("Vetrinjska tragedija"). To poslednje delo pa je bilo tisti kamenček, s katerim je bil sprožen plaz, ki je nekaj časa grozil zasuti vso organizacijo kot tako in za vselej pokopati delo preteklih let. V uvodu so prireditelji poudarili, "da so poročila o marsikaterem dogodku prepričala, da bi ga bilo mogoče pravilno osvetliti. Storili smo, kar smo mogli..." Poudarjeno je torej bilo, da te knjige ni mogoče smatrati za neko neizpodbitno dokazano delo o tistih usodnih dneh, in kdor je tiste dni sam doživljal, ve, kakšna zmešnjava je takrat vladala in kako je iz dneva v dan, iz leta v leto težje izluščiti resnico iz spominov, pomanjkljivih zapiskov itd. Seveda je bilo v tej knjigi opisano tudi delovanje predstavnikov slovenskega Narodnega odbora in to spet kot ga je bilo mogoče rekonstruirati na podlagi osebnih spominov itd.

Slovenska javnost je knjigo sprejela več ali manj brez kake posebne reakcije, medtem ko je slovenski Narodni odbor očitno smatral, da je knjiga tako nezanesljiva ali celo škodljiva, da je nanjo treba odgovoriti. Za to nalogo je iz nekaterih popolnoma nerazumljivih razlogov določil ali pooblastil bivšega poslanca dr. Bajleca, ki je prispel v Ljubljano šele nekaj tednov pred koncem vojne ter zato ni mogel imeti kakih posebnih pojmov o vseh tistih številnih dogodkih in zapletih, ki so preko tretjega maja privedli slovensko domobranstvo do Vetrinja in nato na morišča. Dr. Bajlec je, kot to pravijo celo njegovi sodelavci, nekatere stvari "res ostro postavil". Je pa tudi ta izraz navaden evfemizem, če ga primerjamo z dejanskim stanjem.

Bajlečevi članki so izhajali v "Vestniku", to je v uradnem glasilu Zveze borcev ter so od vsega početka razburili duhove v vseh krajevnih društvih. V zadnjem članku, ki je posvečen skoraj izključno knjigi "Vetrinjska tragedija", dr. Bajlec poimenočno navaja osebe, ki naj bi bile odgovorne za pisanje v tej knjigi ter jim očita "tipični komunistično-fašistični-nacistični način in ton pisanja". Ti ljudje in skupine so se po njegovem mnenju "navduševali in vezali na fašizem in nacizem in hočejo za vsako ceno prikazati kot take se domobranci." Bajlec nadalje trdi, da se "prirediteljem (Vetrinjske tragedije) pozna, da so se šolali tako v fašistični, kakor v nacistični in komunistični šoli."

Ti "prireditelji" pa so bili takrat vsi člani Glavnega odbora Zveze in zato je popolnoma razumljivo, da so se čla ni konzorcija "Vestnika" uprli, da bi bil tak napad na člane Glavnega odbora objavljen - v njihovem lastnem glasilu. Urednik "Vestnika", Bajlečev somišljenik, se je zahtevi konzorcija na videz vdal, dejansko pa je klub temu članek na lastno pest izročil tiskarju, ki je izvršil stavčno delo. Konzorcij je vsled tega sklical sejo in urednika zaradi nepokorščine odstavil. Ta odlok konzorcija je bil potrjen od krajevnega društva v Buenos Airesu in od Glavnega odbora, ki je o vsej zadevi izvedel šele "post factum". S tem je bila zaključena prva faza spora.

Slovenska ljudska stranka (SLS) se je v emigraciji znašla kot edina organizacija, ki je s seboj pripeljala ne le veliko število članstva in somišljenikov temveč tudi skoraj popolnoma nedotaknjeno vodstvo. Vkoliko ima kakršnakoli stranka sploh še smisla v emigraciji, ki iz dneva v dan odмира, je seveda vprašanje zase. Dejstvo pa je, da si je stranka kot taka od vsega početka lastila gotove pravice ter da so nekateri njeni člani v raznih središčih emigracije na en ali drug način prišli na nekaka vodilna mesta in jim tega dejansko tudi nihče ni branil.

Z redkimi izjemami so člani stranke odklonili sodelovanje pri organiziranju Zveze borcev, so pa pozneje vanjo vstopali kot posamezniki. V svojem zaletu in želji, da se organizacija čimbolj razširi, je Glavni odbor sprejel predlog, naj se dovoli vstop tudi neborcem ali vsaj takim ljudem, ki so se na kak drug način, kot npr. s peresom, borili proti komunizmu. S tem pa so bila odprta vrata v organizacijo celi vrsti ljudi, med njimi tudi takim, ki so vselej poudarjali, da niso imeli nikakega opravka s slovenskim domobranstvom. Mnogi izmed njih so bili v članske sezname vpisani enostavno na podlagi dejstva, da so plačali članarino namesto samo naročnino za "Vestnik". Ker je bila organizacija zasnovana na nekem prijateljskem načelu in so bila z istega vidika napisana tudi pravila, se nihče ob tem ni ustavil in povprašal o resničnih kvalifikacijah nekaterih ljudi za članstvo v organizaciji borcev. Ko je kasneje prišlo do spora in preloma, so pa vsi ti "izredni" člani skoraj do zadnjega stali na strani, ki je nasprotovala dejanskim predstavnikom borcev.

Prvi korak v to smer je bil storjen v Argentini, kjer je seveda odstranitev urednika močno odjeknila. Poleg odstranitve urednika "Vestnika", ki jo je buenosaireski odbor potrdil, naj bi ta odbor zagrešil še več nerodnosti, med drugim npr. to, da je poslal svoje zastopstvo na proslavo v čast bivšemu kralju Petru. Glasovanje o tem je s svojim glasom odločil predsednik odbora, kot beremo v nekem letaku, razdeljenem med fante v Buenos Airesu.

V letaku potem stoji: "Da pa se novemu starešini ne bo treba znajti v podobnih okoliščinah, smo se v razgovoru s prijatelji - soborci iz prvih začetkov boja proti komunizmu domenili, da bomo na letošnjem taboru (občnem zboru, op. pisca) predložili listo, "legijsko", na kateri bodo vodilna mesta zavzeli borci - rezervni oficirji, ki so bili v borbah od pomladi 1942 dalje." Iz tega stavka je razvidno, da se je skupina ljudi odločila, da je treba nekaj storiti, čeprav večina teh "borcev" ni bila ob času tega letaka niti včlanjena v društvo. "Če so se odločili ponovno prijeti za delo," - tako stoji v istem letaku - "je iz naslednjih razlogov: odboru je treba dati ustaljeno homogenost, izvirajočo iz naših slovenskih katoliških tradicij..." (poudarek pisca)

Ta načrt "legijske" liste je v celoti uspel in s pomočjo novo pristopivših članov je bil izvoljen odbor, ki je takoj zahteval, da uredništvo "Vestnika" spet prevzame stari urednik. Medtem pa je že tudi prišlo do krize ob samem glasilu, ker je bilo v privatni lasti ter je tedanji lastnik vztrajal pri starem uredniku. Glavni odbor Zveze se je zato odločil, da prične izdajati svoj "VESTNIK BORCEV", katerega tri številke so izšle v letu 1963.

Z odločitvijo o "Vestniku borcev" je Glavni odbor Zveze, ki je imel svoj sedež v severni Ameriki, prvič direktno posegel v spor, čigar težišče je bilo s tem prenešeno na severno-ameriški kontinent. Septembra 1963. se je v Torontu vršil občni zbor Zveze, na katerem je spet nekdo - član ali pristaš SLS (dejansko članstvo je seveda nemogoče ugotoviti) - zahteval, da se glasuje o predlogu, ki bi uredništvo "Vestnika" vrnilo staremu uredniku, kljub temu da predlog ni bil predložen pravočasno in ne bi smel biti dan na glasovanje. Vodstvo občnega zbora je predlog kljub temu dalo na glasovanje in je propadel. Glasovanje je odločil pooblaščenec argentinskega društva, ki je s svojim glasovanjem presenetil gotove ljudi ter je argentinsko društvo nato izjavilo, da ni bil pooblaščen glasovati o tej stvari. Na samem občnem zboru je predlagatelj predloga popolnoma izgubil oblast nad seboj ter začel kričati, da bodo organizacijo odslej vodili ljotičevci, stražarji in liberalci... Tista zaželjena "homogenost" je torej ostala nedosežena.

Občni zbor Zveze ni bil v stanju rešiti vprašanja glasila organizacije in tako je ostalo še vedno pri dveh listih, ki sta se v jesenskih številkah 1963. oba predstavljala kot glasilo Zveze DSPB. S tem pa se je seveda spor prenesel naprej v krajevne odbore in nato preko njih na vse članstvo, ki se je medtem že samo nekako opredelilo za ali proti stališču Glavnega odbora.

Z občnim zborom v Torontu in izidom dveh Vestnikov je bila zaključena druga faza spora. Ker je Zveza po svojih pravilih nekaka federacija krajevnih društev, je bilo težišče spora s tem prenešeno na krajevne odbore, od katerih je bil najvažnejši odbor v Clevelandu kot osrednja postojanka na severno-amerškem kontinentu.

"IZREDNI" IZREDNI OBČNI ZBOR V CLEVELANDU

Clevelandski odbor je od vsega početka, ko so se pojavili glasovi o težavah v Argentini, smatral, da je spor predvsem zadeva "argentincev" samih ter da je zato potrebno, da se o njem v okviru clevelandskega društva sploh ne razpravlja odnosno naj o teh stvareh razpravlja le odbor, da se debata čimbolj omeji. Kot konkreten ukrep, ki naj

bi omogočil, če ne naravnost izsilil sporazum v Argentini, je odbor sklenil, da ustavi vse denarne pošiljke upravi "Vestnika" ter da tudi ne nakaže nikakega denarja upravi "Vestnika borcev".

V tem razpoloženju je prišlo do rednega občnega zbora decembra 1963, ko je bil v celoti izvoljen za novo dobo stari odbor ter je vse članstvo na en ali drug način izrazilo svoje zadovoljstvo z delom odbora v preteklosti. Nihče ni izrekel kakršnekoli kritike in vprašanje dveh Vestnikov sploh ni bilo sproženo v debati na tem zborovanju.

Težave so se pričele kak mesec kasneje, ko je poverjenik "Vestnika" prejel v razpečavanje tako "Vestnik" kot "Vestnik borcev". Ker je bil "Vestnik borcev" določen od Glavnega odbora za uradno glasilo Zveze, je bil odbor mnenja, da morajo vsi člani prejeti ta list, naročniki pa naj bi prejeli oba lista s prošnjo, naj bi upravniku sporočili, katerega žele prejemati v bodoče. Na burni seji je poverjenik oporekal tej odločitvi, češ, da morajo tudi člani prejeti oba časopisa in se tudi oni odločiti za enega ali drugega. V bistvu je šlo torej le za gotov princip, kajti ne ena ne druga številka ni bila v ničemer sporna. Povsem jasno je bilo, da dva časopisa ne moreta biti glasilo ene in iste organizacije.

Sledila je še ena seja, na kateri je bil prebran zapisnik prve odborove seje, ki je razpravljala o tem problemu. Zapisnik je bil na pripombe poverjenika za "Vestnik" popravljen in dodan je bil še poseben paragraf, ki je ugotavljal, da je bilo zapisnikarju vsled burne seje nemogoče slediti debati ter da je zato ta zapisnik treba smatrati le kot neko referenčno vodilo ne pa kot absolutno zabeležbo dejanske debate. Na isti seji je tudi padel predlog, naj se obe številki razpečata tudi med člane, da se tako ohrani mir v organizaciji. Večina odbora pa je ta predlog zavrnila. Toda poverjenik "Vestnika", član ali somišljenik SLS, je vztrajal pri svoji zahtevi, da razpeča oba časopisa na stroške društva ter je slednjič vsled opozicije odbora zahteval, da se skliče izredni občni zbor, ki naj o stvari odloči.

Navada je, da sme izredni občni zbor sklepati le o zadevah, za katere je sklican, zato je bila edina točka tega izrednega občnega zbora koncem februarja "vprašanje disciplinskega prestopka" poverjenika za "Vestnik". Odbor je občni zbor sicer sklical, toda prepustil je vso stvar slučaju odnosno ni v ničemer vršil kakršnekoli propagande med članstvom, dočim je nasprotna skupina, člani in somišljeniki SLS, vršila neumorno kampanjo med člani in nabirala pooblastila za glasovanje na tem občnem zboru. Zborovanje samo je verjetno brez primera v organizacijskem življenju slovenske emigracije. Ne le da je poverjenik za "Vestnik" trdil, da je bil ves čas na sejah kot jagnje med volkovi, da je molčal o predlogu, naj se ustavi denar i eni i drugi upravi; kakor tudi, da naj se zaradi ljubelega miru razpošljeta obe številki; trdil je, da so zapisniki zlagani, pri čemer ga je podprla skupina njegovih prijateljev s kričanjem in zmirjanjem, ki mu ni bilo primere. Ko je slednjič prišlo do glasovanja, je njegov predlog po zaslugi nabranih pooblastil prodril, s čemer je bila stvarno izrečena nezaupnica odboru. Ta je v splošnem razburjenju odstopil, nakar je eden od prisotnih članov predlagal nov odbor, ki je bil "izvoljen", ne da bi kdorkoli zanj glasoval. Glasovanje za ali proti odboru je vodil eden od članov SLS, kateremu je bilo s kričanjem in pritiskom ter proti vsem pravilom izročeno vodstvo občnega zbora.

Po presoji položaja se je odbor odločil, da poroča Glavnemu odboru ter zahteva razveljavljenje sklepov tega izrednega občnega zbora zaradi očitivnih številnih prekrškov. Glavni odbor je tej zahtevi ugodil, obenem pa sam iz protesta odstopil, da izzove dokončno razčiščenje v organizaciji. Položaj clevelandskega odbora se je bistveno izboljšal, ko je "novi" odbor zašel v krizo tam, kjer jo je najmanj pričakoval. Na izrednem občnem zboru "izvoljeni predsednik" te svoje funkcije namreč ni sprejel. Pričelo se je zato mrzlično iskanje novega predsednika, ki se je končalo z objavo v "AMERIŠKI DOMOVINI" o "konstituiranju" novega "odbora". Na predsedniško mesto je bil postavljen človek, ki ni bil nikdar ne domobranec, ne četnik, - čeprav je po nekaterih izjavah bil nekak "borec" - in ni bil niti na listi odbora, kot je bila predlagana na izrednem občnem zboru. "Novi odbor" je tako izgubil kakršnokoli legalnost, ki bi jo še lahko zahteval na podlagi "glasovanja" na izrednem občnem zboru.

Medtem se je tudi razvedelo o "delovanju" pristašev tega novega "odbora" med pridobivanjem pooblastil, ki so jih v številnih primerih pridobili pod pretvezo, da hoče odbor poverjenika izključiti, medtem ko mu je bila dejansko le odvzeta funkcija poverjenika za "Vestnik". Tako se je že v prvih dneh po izrednem občnem zboru pokazalo, da večina članstva, brez ozira na izid glasovanja, odklanja "novi odbor" in vztraja pri odboru, ki je bil izvoljen brez opozicije na rednem občnem zboru koncem decembra.

KOVČEG DINAMITA

Clevelandski odbor se je po "izrednem občnem zboru" dobro zavedal posledic, ki bi jih imel ta občni zbor za vso organizacijo. Zato se je odločil, da z vztrajanjem in nepriznanjem sklepov tega zborovanja izsili novi občni zbor, na katerem bi bilo možno najti rešitev iz položaja odnosno izvesti volitve v smislu pravil.

K temu stališču je pripomoglo še nekaj drugih momentov, ki jih je treba navesti. V Buenos Airesu je namreč medtem prišlo do gotovih stikov med obema strujama in razgovori so dejansko privedli do sporazuma, ki je odnosno

bi omogočil vsaj zasilno rešitev spora. Z odstranitvijo tega spornega jabolka pa bi bila možna tudi rešitev sporov v posameznih organizacijah. Tu pa je vmes posegla odločitev, enostranska odločitev, poverjenika za "Vestnik" v Torontu, Kanada, ki je upravi "Vestnika" na svojo roko sporočil, da zahteva torontsko društvo zase "Vestnik" ter da odklanja "Vestnik borcev", kljub temu da je bilo torontsko društvo v tem pogledu deljeno točno na pol. To sporočilo je prejel v Buenos Airesu eden od somišljenikov SLS, ki je na podlagi tega nato odklonil podpis sporazuma, pri katerem je sam sodeloval.

Vest o tem dogodku je seveda težko odjeknila po vseh organizacijah, bila pa je le malenkosten šum v primeri z eksplozijo, ki jo je povzročil ljubljanski proces proti Janezu Toplišku, na katerem je bilo omenjeno tudi clevelandsko društvo borcev. Ne da bi se sploh vprašal o gotovih podrobnostih odnosno možnostih trditve ljubljanskih časopisov, je "novi odbor", v svoji slepi jezi in v pomanjkanju drugih argumentov, v okrožnici članom z dne 23. aprila nedvoumno namignil, da so navedbe o udeležbi DSPB Cleveland pri Topliški aferi resnične ter nedolžno pripomnil, da "prejšnji odbor, dva meseca po odstopu, iz samo njemu znanih razlogov, še ni hotel izročiti poslovnih knjig." Ker je bilo v brezštevilnih debatah kar javno rečeno, da naj bi Toplišek prejel vsoto dvajset tisoč dolarjev, je bila seveda jasna zveza med tem "dejstvom" in odločitvijo "prejšnjega" odbora, da ne izroči poslovnih knjig.

"Odbor" je nato skušal zabrisati ta maneuver z nadaljno izjavo, da "kljub različnim informacijam" ne more "niti zanikati, niti potrditi kakršnokoli udeležbo DSPB Cleveland pri klaverno izvedeni Topliški akciji". Kljub temu pa je bilo v isti okrožnici rečeno:

2) "sedanjemu odboru je tudi neznano, koliko in če sploh je Zveza, oziroma posamezni člani odbora Zveze v imenu celotne organizacije pri Topliški akciji sodelovala.

3) Konstatirano pa je, da je Akcijski odbor za slovensko državno gibanje pri Topliški akciji politično vmešal organizacijo DSPB.

4) Vse okoliščine potrjujejo, da je Topliška akcija po načinu, pripravah in ciljih otročje neresna, bila tudi že od vsega početka od komunistov infiltrirana.

5) Še prej, ko je prišlo do spora v organizaciji DSPB, se je opazala zelo sistematična gonja proti gotovim osebam (odločnim protikomunistom), ki bi lahko imeli še kaj vpliva v slovenskem javnem življenju."

Tej okrožnici je bila priložena tudi kopija govora, ki ga je imel podpredsednik novega "odbora" na prvem članskem sestanku 22. marca. Očitno z namenom, da se poglobi vtis, ki ga je Topliška afera napravila na slovenski Cleveland, je govornik izjavil: "Če se bo naša protikomunistična organizacija - posebno Cleveland - po procesu v Ljubljani izmotala brez formalnih zaslišanj in poizvedb ameriških oblasti, bomo lahko vsi rekli "Hvala Bogu"." Ta izjava (zdi se, da je na omenjenem sestanku dejansko ni izgovoril, temveč je bila kasneje vnešena v tekst), temelječa na predpostavki, da je vse, kar je bilo zapisano v ljubljanskih listih, čista resnica, pač ne potrebuje nikakega komentarja, razen morda da clevelandska skupnost še vedno čaka na tisti "vzdih olajšanja".

Zadeva sama pa je seveda imela veliko širši pomen. Očitki v zvezi s Topliškom so dejansko pomenili, da je odbor DSPB od ljudi pod pretvezo izvabljal denar, da je nato ta denar poslal ne invalidom temveč Toplišku in seveda, da je vsled tega moral potvarjati poslovne knjige, (zato jih ni hotel izročiti!), potvarjal uničene čeke s podpisami jemnikov in potvarjal vsa številna zahvalna pisma, ki jih je prejel. Z drugimi besedami: odbor je zakrivil kriminalen prekršek kazniv po vseh zakonih kjerkoli.

Ker je že samo dejstvo, da je bilo o tej zadevi pisano v okrožnici "novega odbora", kazalo na popolno neodgovornost ljudi v tej družbi, ki je hotela v Clevelandu dokazati, kar ni bilo dokazano niti v Ljubljani od tamkajšnje OZNE, se je odbor odločil, da ne odgovarja v obliki okrožnice, temveč da skliče članski sestanek, tam zadevo obra zloži in nato zaupa, da bo članstvo samo poskrbelo za razširjenje dejanske resnice o Topliški zadevi odnosno o vprašanju vkoliko je bilo vanjo vmešano društvo borcev.

Na sestanku, ki je bil sam po sebi dokaz lojalnosti velike večine članstva, je bilo prebrano ključno poglavje iz zadnjega pisma, ki je bilo pisano Toplišku in v katerem mu je bilo jasno povedano, da je namen Zveze "ljudem pomagati, ne pa jih spravljati v nesrečo". Članstvu je bilo pojasnjeno, da je bil Janez Toplišek samo poverjenik "Vestnika" za Nemčijo in nič drugega ter da je bil z njim s 15. februarjem 1963. prekinjena vsaka zveza.

Tako je famozni Topliškov kovčeg dinamita na nek način le izpolnil del svoje naloge: pognal je v zrak še poslednji ostanek dobre volje in upanja, da bi se morda le še našla pot za sodelovanje. V eksploziji sami pa je bil razbit tudi mit, da večina slovenskih emigrantov še brezpogojno sledi nekaterim tkzv. "narodnim voditeljem".

Istočasno, kot Glavni odbor Zveze, je iz istih razlogov odstopil tudi konzorcij "Vestnika borcev", ki pa se je takoj nato preosnoval v nov konzorcij ter pričel z izdajanjem novega časopisa pod naslovom "TABOR". List, ki izhaja v isti obliki kot nekdanji "Vestnik", je bil od vsega početka deležen najlepšega sprejema s strani publike ter je z ne-

kaj številkami dosegel isto naklado kot nekdanji "Vestnik".

Položaj po posameznih društvih se je med tem razvijal v znamenju besednih spopadov potom okrožnic namenjenih članstvu, obenem pa je pričel s svojo akcijo tudi Nadzorni odbor Zveze, ki je ostal na svojem mestu kot edini neokrnjeni organ. Odbor je pozval vsa društva odn. odbore, naj pošljejo svoje predloge, kako rešiti spor ter se je slednjič odločil, da izvede občni zbor, na katerem bi imel pravico do glasovanja vsak član, ki bi predložil vsaj 15 podpisov drugih članov. S tem bi se znižalo število udeležencev občnega zbora in preprečila odosno zmanjšala nevarnost kakršnihkoli incidentov, ki nikakor ni bila izključena. Obenem pa naj bi se na ta način doseglo, da bi vse članstvo dobilo možnost do volitve novega glavnega odbora, ki bi s tako pridobljeno avtoriteto lahko tudi rešil krizo v organizaciji.

Podpisna akcija je bila izvedena v vseh društvih in njen izid je pokazal, da so se pristaši SLS povsod znašli v manjšini. Čeprav so bili o podpisni akciji obveščeni vsi prizadeti odborniki na obeh straneh, se vendar nekateri odbori niso ozirali na navodila nadzornega odbora in so njegovo okrožnico ali enostavno ignorirali ali pa so imenovali za občni zbor svoje delegate, brez ozira na dejansko razpoloženje članstva.

11. julija je razvoj v severni Ameriki nekako dozorel. Ta dan sta se vršila dva sestanka, ki sta vsak po svoje vplivala na nadaljni razvoj. V Clevelandu je imel dr. Miha Krek sestanek ali razgovor s predsednikom in podpredsednikom ilegalnega odbora, kjer so razpravljali o pravilih Zveze. Če je bil razgovor slučajen, kar je malo verjetno, ali nameren, ni važno, zdi se pa, da je iz tega sestanka izšel kasnejši poziv na Občni zbor Zveze, ki so ga podpisali štiri posamezniki, od katerih so bili trije predsedniki društev in pa predsednik clevelandskega ilegalnega odbora. Ta poziv, objavljen v "Ameriški domovini", se je skliceval na gotove točke pravil in napovedal občni zbor za 6. septembra v Clevelandu.

Istega dne pa se je v Buffalu, N. Y., vršil sestanek članov bivšega Glavnega odbora, nadzornega odbora in predstavnikov edinic ob velikih jezerih. Clevelandska delegacija je na sestanek prispela z informacijo o omenjenem sestanku v Clevelandu. Na tem razgovoru je bilo po daljši debati postavljeno vprašanje: ali je sploh možno in zaželeno neko sodelovanje z ljudmi, ki so pokazali tako malo dobre volje za sodelovanje, če jim pogoji ne odgovarjajo. Vsi navzoči so bili mnenja, da je tako sodelovanje v sedanjih razmerah nemogoče, nakar je bil sprejet predlog, da se krajevna društva in Zveza reorganizira in v bodoče nastopa pod imenom DSPB Tabor. S tem bi bili iz organizacije avtomatično in na miren način odstranjeni vsi nezadovoljneži in kritiki, ki jim ni bilo ne do resničnega sodelovanja ne do nekega nestranskarskega programa in značaja Zveze.

29. avgusta je bil ta sklep izveden na članskih sestankih in izrednih občnih zborih vseh krajevnih organizacij, obenem pa je bil določen 5. september za datum 8. rednega občnega zbora Zveze. Na tem občnem zboru v Torontu so bile z večino članstva zastopane vse krajevne organizacije razen ene in skupno število zastopanega članstva je preseglo dve tretjini, s čemer je bilo zadoščeno vsem določbam pravil. Novi občni zbor je sprejel vse predlagane resolucije, po katerih je Zveza odslej poznana pod imenom ZDSPB Tabor, a časopis "TABOR" je odn. bo v najkrajšem času, čim bodo opravljene potrebne formalnosti, postal uradno glasilo organizacije.

Kljub temu občnemu zboru pa so pristaši SLS izvedli v Clevelandu 6. septembra svoj občni zbor, na katerem so bila zastopana vsega skupaj štiri društva, a samo eno manjše z večino članstva. Tudi ta občni zbor je izvolil svoj odbor.

KAJ SEDAJ?

Odbor ZDSPB Tabor se je postavil na stališče, da v vsem in povsem ignorira tako delovanje kot eventuelne napačne kogarkoli ter se posveti izključno delu za konsolidacijo organizacije in izvedbi proslave 20-letnice Vetrinja. Uda rec, ki je bil zadan z reorganizacijo Zveze pristašem SLS, jih je po vseh poročilih popolnoma zmedel in tu in tam privedel do ostrih izpadov. Vkolikor zadeva spor ostalo slovensko javnost ali celo domovino, je potrebno ugotoviti, da ni nikakega vzroka niti za razburjanje niti za žalost ali jezo. Pojmi so se sedaj temeljito razčistili in bodo omogočili tudi boljše razpravljanje in razumevanje v ostalih emigracijskih forumih. Spričo težav pa, ki jih ima slovenska komunistična uprava s svojimi intelektulaci, je spor, ki je razburkal bivše borce v emigraciji, malo več kot to, da se sedaj nekaj ljudi nekoliko bolj postrani gleda kot pa so se vsa leta doslej.

Če bosta obe organizaciji obstali vsaka na svojem mestu, ali če ena ali druga omaga in ko se bodo duhovi pomirili, bo morda prišel ugoden trenutek za neko razpravljanje o vrnitvi na kakšno skupno podlago. Pripomniti pa je treba le to, da je vsak bodoči razvoj v to smer popolnoma odvisen od stališča, ki ga bodo zavzeli pristaši SLS in njihova "Zveza". Prvi tedni po reorganizaciji Tabora niso prinesli kaj več kot skoraj histerične izpade proti članom in voditeljem Tabora in vsem, ki so jim kakorkoli pomagali. Družabni večer pa, ki ga je clevelandski Tabor priredil 10. oktobra, je lahko smatrati kot nekaj ljudski plebiscit, ki je jasno pokazal, kje so simpatije naše javnosti.

PO ODSTRANITVI HRUŠČEVA

POLOŽAJ ROMUNSKIH IN JUGOSLOVANSKIH KOMUNISTOV

Dežela, ki najbolj občuti posledice odstranitve Hruščeva, je seveda Sovjetska zveza. Toda v širni državi vlada pokopališki mir in ta kaže dovolj, kakšno stopnjo je dosegla nadoblast komunistične stranke in države, ki je v njenih rokah; z drugo besedo, policije, katere vsemogočnost onemogoča vsako odražanje javnega mnenja.

Od malih vzhodnih komunističnih držav sta po Sovjetski zvezi najbolj zaskrbljeni za svojo usodo Romunija in Jugoslavija. Kot znano, je bila Romunija zadnji dve leti s Hruščevom v trajnem sporu zaradi svojega "nacionalnega gospodarstva", to je, zaradi stalne opozicije proti hegemonističnim načrtom Moskve, ki je zahtevala gospodarsko integracijo. Prva reakcija Bukarešte po odstranitvi Hruščeva se je pokazala v velikem zadoščanju, kajti "naš sovražnik št. 1" je pa del. Po tej prvotni euforiji je kaj kmalu sledila zaskrbljenost, ki je pravitako razumljiva: Kako se bodo nasledniki Hruščeva vedli proti malim komunističnim sosedom v vzhodni Evropi, posebno proti Romuniji? Bodo bolj liberalni ali bodo bolj trmasti kot Hruščev?

Pa še nov strah se je polastil romunskih komunistov: kaj če pride do kompromisa med Moskvo in Pekingom? Si bosta mar oba komunistična velikana razdelila interesne sfere, tako da bi Sovjetska zveza dobila pod svojo oblast evropske komuniste in komunistična Kitajska azijske? Če bi prišlo do nečesa takega, bi to pomenilo največjo nevarnost za nacionalno neodvisnost Romunije, katero si je ta vsaj deloma izvojevala s svojo opozicijo Hruščevu.

Povsem druge narave in drugega izvora pa so hude skrbi jugoslovanskih komunistov. Uvodnik beograjske 'Borbe' 23. oktobra je vzbudil pozornost svetovnega javnega mnenja. Jugoslovanski komunisti niso od Moskve zahtevali pojasnil glede odstranitve Hruščeva, kot so to storile druge komunistične stranke. Njim je vendar vse to že jasno! 'Borba' namreč vidi v odstranitvi Hruščeva odstranitev "glavne linije", kakor jo je zasledoval Hruščev ter uvajanje neke nove linije, ki se bo deloma zatekla k proslulim Stalinovim metodam, deloma pa se bo približala kitajski liniji. 'Borba' se ni samo omejila na petje slavospeva Hruščevu ampak se je popolnoma solidalizirala z glavno linijo Hruščeva ter je obsodila in odklonila glavno linijo nove moskovske ekipe.

To stališče 'Borbe' je logičen zaključek jugoslovanskega zadržanja zadnji dve leti, torej odkar je prišlo do popolne pomiritve med Titom in Hruščevom. Od tistega trenutka naprej so bile vse iniciative Hruščeva - zlasti na polju mednarodne politike - podprte od Tita. Ne da bi ta podrl mostove do Zapada in posebej še do 'nevezanih držav', je Tito v svoji strategiji na mednarodnem polju dosledno poslušal ukaze Moskve odnosno Hruščeva. Z odstranitvijo tega zadnjega je vsa Titova strategija propadla. Bridko razočaranje Titovih komunistov je kajpak zato razumljivo. Sedaj stojijo pred problemom: kakšne praktične in pozitivne korake jim je treba zdaj v mednarodni politiki podvzeti na osnovi novega položaja?

Teoretično so možne tri izbire: Prva, da se Tito vrne k stari politiki ekvi-

distance med Zapadom in Moskvo, kakršno je vodil pred popolno pomiritvijo s Hruščevom. Druga izbira bi bila, ohraniti dosedanjo orientacijo proti Moskvi, kot so to po večini storile vse ostale komunistične stranke, ki so se poklonile novemu rdečemu gospodarju; vse to v upanju, da bo dosedanja politika Hruščeva v bistvu ostala ista in da se bodo po prvem pretiravanju novi dirigenti povrnil na staro linijo moža, ki so ga odstavili. Zapadni opazovalci v Beogradu so ugotovili, da tako upanje gojijo jugoslovanski komunisti tudi še po omenjenem uvodniku v 'Borbi'.

Tretja, praktično malo verjetna izbira bi bila v tem, da bi se Jugoslavija v večji meri približala Zapadu, to je v političnem oziru Washingtonu, v gospodarskem pa deželam Skupnega evropskega trga. Tako rešitev bi narekovale gospodarske težave Jugoslavije, vendar pa se tradicionalna ideologija komunistov upira taki rešitvi z vso silo.

A. C.

RAZGOVOR OKOLI OKROGLE MIZE

Od posebnega dopisnika

Emigracija postaja stara. Sicer obstoja dotok mlajših rodov, toda stari so uspeli ne le da v mnogih primerih zapro mladini pot političnega delovanja ampak da često tudi onemogočijo vsako novost, novo inteligentno idejo ali akcijo. Predvsem je uspelo starim, da so onemogočili vsak nov način razgovora med emigranti. Temu pa z veliko težavo nudi med Srbi odpor že dvajset let Zadruga 'Oslobodjenje'.

Tako je 15. novembra prišlo do drugega "razgovora okoli okrogle mize", kjer so tri dekleta in trije moški razgovarjali o temi "Šta Srbi mogu da nauče u slobodnom svetu". Najmlajša udeleženka, študentka psihologije, je bila stara 21 let in najstarejši je bil rojen 1922. Razgovarjali so pred publiko, ki pa ni posegala v razpravo. Predsedoval je g. Desimir Tošić, urednik 'Naše reči', ki ni samo dobro vodil tehnično plat razgovora ampak je poskrbel tudi za duhovitost in življenje tekom cele diskusije, kar je med Srbi redkost.

Prvi tak sestanek je bil že 24. maja. Tema: "Mladja i srednja generacija u slobodnom svetu".

Ni dvoma, da je zamisel takih razgovorov za emigrantske razmere zelo originalna, zamisel, ki ohrabruje. Najprej je bilo opaziti, da je mladina daleč bolj tolerantna kot starina. Verjetno je to vpliv okolja, v katerem živi. Mladi to tudi ne zanikajo, a dodajajo, da so sicer proti temu, da se vsaka ustanova ali običaj prenese iz Francije, Amerike, Nemčije ali Anglije med Srbe v Jugoslavijo, vendar pa so mišljenja, da bi se nam bilo treba mnogo več učiti v svobodnem svetu. Mnenja so, da se stare generacije ne uče ničesar, odnosno, da se uče le negativno. Seveda obstoja med mladimi glasna tradicionalistična linija, toda enako tudi kritična. Vsi pa so naglašali, da je srbsko in posebno še jugoslovansko okolje zaostalo za pravo demokracijo. Ni problem samo današnji komunizem. Problem so tudi naše narave in nekdanje ustanove, ki niso bile dovolj sposobne, da bi organizirale demokracijo.

V prvem razgovoru so se vsi udeleženci strinjali, da sicer večina emigraci -

MINISTER MED ŠTUDENTI

Od našega dopisnika

Pozornost, ki je je deležna najmlajša slovenska inteligenca, zbrana v dunajskem "Klubu slovenskih študentov", je treba znova omeniti. Po uspelem septemberskem seminarju v Podravljah (KT 305), ki ga je naslovil tudi koroški deželni glavar g. Wedenig, je začetkom novembra obiskal slovenske študente na Dunaju še avstrijski zunanji minister g. Bruno Kreisky. Predaval jim je o problemih avstrijske zunanje politike in pozneje odgovarjal na stavljena vprašanja. Priznal je, da nekatera manjšinska vprašanja še niso rešena, a da jih je Avstrija voljna urediti v sodelovanju s slovensko narodno skupino na Koroškem. Minister se zaveda, da nerešena vprašanja manjšinske narave manjšajo mednarodni ugled Avstrije v svetu.

Dodati bi bilo še, da je imel klub 9. oktobra svoj občni zbor, kjer so izvolili novega predsednika g. Pavla Zdovca, cand. phil. Odhajajoči predsednik g. Miško Kulnik pa je poročal o plodnem enoletnem delu starega odbora, kjer je treba po sebeb omeniti 'Information', klubov list, ki je dvakrat izšel lani v 400 izvodih, a je namenjen predvsem nemški javnosti.

je zapada v asimilacijo ali v izolacijo, vendar pa se tudi razvija nov tip človeka dvojne nacionalnosti: da sodeluje, adaptiran, v okolju, v katerem živi in deluje - (kjer je končal šole ali je sprejel tuje državljanstvo,) - da pa posveča gotov čas tudi deželi, iz katere je izšel. Kot primer niso udeleženci navajali samo dvojezičnih držav (Kanada, Švica, Belgija,) ampak tudi primer evropskih organizacij. Danes je v evropskih skupnih ustanovah ali na skupnih sestankih vedno več ljudi, ki govore več jezikov, ki se prijetno počutijo v Nemčiji ali v Franciji, vse več Francozov ali Italijanov, ki se čutijo tudi Evropce. Isti problem se postavlja tudi za politične emigrante: da živijo v dveh duhovnih svetovih, da vodijo dvojno duhovno življenje, življenje dežele, kjer živijo, in življenje dežele, kjer so bili rojeni in za katero se zanimajo.

V drugem razgovoru pa je bilo opaziti, da tako mlajša kot srednja generacija Srbov emigrantov spoznava, da niso samo komunisti nasprotniki naše demokracije. Njeni veliki nasprotniki so tudi naše strasti, naši običaji, naše nasilje, naš izolacionizem, konservativizem, naša nesposobnost, da bi sprevideli, da se je mogoče proti komunizmu boriti tudi s čem drugim in ne le z nasiljem. Srbi bi se v svobodnem svetu morali naučiti in potem to prenesti Srbom v Jugoslavijo: da ne more biti uspešne borbe odnosa odpora proti komunizmu dotlej, dokler se ne dvigne zavest zakonitosti, zavest o državljanskih pravicah, in pripravljenost, upreti se moralnemu in materialnemu korumpiranju od strani režima. Danes je v komunističnih režimih daleč več korupcije z državljanom kot pa nasilja nad državljanom.

SAMO ZA SLOVENCE V ANGLIJI: V emigraciji pravijo, da mi najmanj podpira mo svobodno slovensko knjigo. Dokažimo, da ni res! V uredništvu KT prodajamo:

Za zabavo: Šest-Preprost: KAR PO DOMAČE broš. 18/-

Za pouk: Ruda Jurčec: SKOZI LUČI IN SENČE broš. 25/-; vez. 32/-

15% komisijski popust od gornjega bomo poslali slovenskim študentom na Dunaj!

Od meseca do meseca:

V teku je VIII. kongres Zveze Komunistov Jugoslavije, ki bo končan v nedeljo 12. decembra. Trajal bo sedem dni in na njem bodo podali svoja poročila generalni tajnik Tito, Kardelj, Ranković, Vlahović in Koliševski. Tito je govoril dve uri in pol, Kardelj pa še dlje. Toda medtem ko je bil prvi razumljivo dolg in zanimiv, je bil drugi Kardeljevo razvlečen in dolgočasen. Tito je v zunanje-političnem delu svojega referata ponovil že zna na stališča jugoslovanske vlade glede popuščanja napetosti, razorožitve, vmešavanja v zadeve drugih držav, itd. o čemer je zelo enostavno govoriti, ako sam nisi neposredno prizadet. Obsodil je kitajske komuniste, da žele diktirati komunističnemu pokretu in da so sprožili svojo atomsko bombo, da bi zastrašili svet. V notranje-političnem delu referata je najbolj padla v oči njegova jeza za radi nacionalistično-šovinističnih pojavov nele po republikah ampak tudi v sami Zvezi komunistov. Znova je potrdil politiko partije, da so vsi ljudje v Jugoslaviji, ne glede na nacionalnost, enaki na podlagi "socialističnega patriotizma". Pri tem je poudaril, da prihaja do negativnih pojavov te vrste med starejšo generacijo in da mladi na ne more razumeti tega gaženja revolucionarne "prido bitve" skovane za časa vojne - bratstva in edinstva naših narodov. Omenil je tudi, da prihaja do vse večje diferenciacije med intelektualno in delavsko mladino zaradi različnega življenjskega standarda. Med visokošolci prevladujejo otroci iz uradniških rodbin, ker starši delavskih otrok nimajo gmotnih sredstev, da bi jim omogočili nadaljni študij po zaključeni osmoletki. Tudi štipendije gredo v največji meri študentom iz boljših družin. Tako se vse bolj širi prepad med "intelektualnim" in "delavskim" delom naroda.

Kardelj je po svoji strani skoro tri ure obdeloval negativne pojave v gospodarstvu in sistemu samoupravljanja, toda je odločno zavrnil vsako misel, da bi ta sistem nadomestili z večstrankarsko borbo za oblast - s sistemom "demagoškega politikantskega nadmudrivanja". Zagotovil je svoje poslušalce, da nima noví razred nobene volje, da bi delil oblast še s kom drugim.

Ranković, ki je govoril o organizacijskih problemih Zveze komunistov, je objavil, da bodo rehabilitirali celo vrsto jugoslovanskih komunistov, ki so bili likvidirani v Moskvi za časa Stalinove vladavine.

Veljko Vlahović, ki se je bavil z ideološkimi vprašanji, je zavrnil trditev, da se komunisti togo drže Marxovih nauk. Rekel je, da morajo komunisti slediti življenju, tudi če to pomeni biti v opreki z gotovimi Marxovi mi ugotovitvami, ki so veljala v preteklosti.

Tudi v Beogradu so se vršile demonstracije zaradi za-hodne intervencije v Kongu, ki so se jih udeležili afriški študentje, ki študirajo v Beogradu.

Tito je čestital Churchillu ob njegovi 90-letnici in ob tem omenil, da "posebno cenimo vaše priznanje osvobo-

dilnemu boju jugoslovanskega ljudstva".

Zunanji minister Koča Popović je bil na uradnih razgovorih v Parizu. Obiskal je tudi Bruselj, kjer se je sestal z voditelji belgijske socialistične stranke.

Na vatikanskem koncilu je govoril tudi mariborski škof dr. Maksimilijan Držečnik, ki je poudaril potrebo po socialni dejavnosti katoličanov. Z očitno referenco na razmere na Koroškem in Primorskem je poudaril, da imajo narodne manjšine pravico do nemotene kulturalnega razvoja, kot je razložil Janez XXIII. v svoji encikliki.

NOVI OBJEKTI: Za Dan republike (29. november) je bilo v Sloveniji in po ostali Jugoslaviji odprtih več novih objektov. Tako so v Sloveniji odprli nove asfaltne ceste med Metliko in Črnomljem in Mengešem in Brnikom. Kranjska tovarna ISKRA je dobila dva nova oddelka, tovarna igel v Kobaridu pa nove stroje, ki bodo znatno povečali proizvodnjo. Odprtih je bilo tudi več zdravstvenih domov, toda nobena bolnica, čeprav je pomanjkanje ve-liko.

Na Dan republike je bila tudi stavljena v pogon elektrificirana železniška proga Ljubljana-Jesenice. Vožnja na tej progi traja sedaj 46 minut.

Na Viču v Ljubljani so odprli novo tovarno vijakov, ki je največja tovarna te vrste v Jugoslaviji. Mariborska tovarna kovinske galanterije "Primat" pa je odprla nov obrat v Lendavi. V Šeterovi pri Lenartu v Slovenskih goricah so odprli novo farmo za pitanje mlade govede.

Kljub vsem tem novim obratom in drugim manjšim, ki jih nimam prostora omeniti, kakor tudi dejstvu, da Sloveniji manjka delovne sile, pa vse več ljudi odhaja na delo v tujino, predvsem v Avstrijo in Nemčijo. Samo letos je npr. odšlo iz soboške občine okrog 800 mladih ljudi obeh spolov v starosti od 18. do 25. leta. Vzrok je predvsem v slabem zaslužku, ki bi ga dobili doma za delo, ki je sorazmerno dobro plačano v tujini. Po drugi strani pa je Slovenec sedaj postal že tak gospod, da si ne bo mazal rok, ako ni dobro plačan. Zato opravljajo v Sloveniji najslabše posle sezonski delavci iz Bosne in drugih republik.

Gradnja stanovanj se je zadnje čase malo dvignila. Medtem ko so leta 1958 zgradili v ljubljanskem okraju 2.500 stanovanj, so jih leta 1961 skoraj 5.000, a lani le 4.700. Povprečna velikost stanovanj pa je ostala skozi vso to dobo skoraj enaka, okrog 56 kv. metrov. Od vseh stanovanj zgrajenih lani je bilo 40% dvosobnih, 28% trosobnih in skoro ena tretjina tri in več sobnih. Grade pa manj enosobnih stanovanj, pač pa več garsonjer. Letos je bilo čutiti precejšnjo pomanjkanje gradbenega materiala in vseh vrst obrtnikov, posebno instalaterjev. Tako bo mnogo hiš ostalo letos nedograjenih.

Spet je prišlo do spora z JAT-om, ki kadar le more na gaja slovenskemu letališču v Brniku. Najprej je sabotiral polete na progi London-Brnik-Dubrovnik, sedaj pa je Brnik vrgel enostavno ven za časa zimske sezone, čeprav je letališče sodobno opremljeno. IVAN STANIČ

KULTURA IN OMIKA

V režiji Jožeta Pogačnika je "Viba film" izdelala nov kratko-metražni film "Na stranskem tiru" po ideji Tonija Tršarja. Obravnava problem sezonskih delavcev, ki prihajajo v Slovenijo iz drugih republik, zlasti iz Bosne in Hercegovine, in katerih glavni namen je prihraniti čimveč, ne glede v kakih razmerah živijo med tem. Stanejo po železniških vagonih, spijo po klopih ljubljanske železniške postaje in jedo karkoli že, tudi zanič. To pa ne vzbuja v javnosti ravno najlepšega vtisa.

Ob filmu se je dvignila ogorčena debata, ali gre tu zgolj za dokumentiranje dejstva, ali pa za še kaj globlje ga. Medtem ko je uradna kritika bolj naklonjena prve- mu, ker je problem očitno "prevroč", so oni, ki so film ustvarjali, mnenja, da gre za prikaz tragike stvarnega - zgodovinskega konflikta, ko se došleci v Slovenijo znajdejo pred tujim okoljem, mentaliteto in tujo civilizacijo. In od tu tudi naslov filma "Na stranskem tiru". Pesem, ki jo ti sezonski delavci poslušajo v vagonu, "U bašnici ruža vene," neusmiljeno in nujno povozijo trušče lokomotive, in kar ostane, je le neboljano ponavljanje dveh taktov na harmoniki.

S prednjim bi se moral seznaniti tisti jugoslovanski študent v Londonu, ki je - kot poročala londonski dopisnik DELA Božidar Pahor - izjavil o svojih življenjskih pogojih v Angliji za časa študija angleškega jezika: "Ko sem poslušal svojega profesorja, ko mi je govoril o izkoriščanju v kapitalizmu, sem mislil, da pretirava. Zdaj mislim, da je govoril še preblago." Pa ne da bi Bosanci imeli enako mišljenje o Slovencih, ko prihajajo k njim na sezonsko delo? Oni v Londonu je samo krožnike pomival...

KNJIŽNI TRG: Pododbor društva slovenskih književnikov v Mariboru je prevzel revijo "Nova obzorja". Revija je doslej izdajala založba Obzorja v Mariboru, ki bo v bodoče le njena založnica. Trenutno se vodi debata, ali naj se ime revije zaradi tega spremeni, na čemer vztraja založba.

Po zahtevah mariborskih dijakov za lastnim glasilom in poslednjih vesteh, da se bo njihovo glasilo KATEDRA spet osamosvojila, so na dan prišli tudi prekmurski dijaki in študenti, ki čutijo potrebo po osrednjem glasilu prekmurske dijaške mladine. Kot kaže so predstavniki Katedre, ko so jo še izdajali, vabili prekmurske dijake naj se nanjo naroče, češ da bo Prekmurje imelo v njej svoj dostojen prostor. Vendar pa so bile to samo obljube in prekmurski dijaki si sedaj žele lastno glasilo.

Mladinska knjiga namerava prihodnje leto začeti z novo knjižno zbirko "Zenit". Zvezki bodo žepnega formata in bodo po možnosti izhajali mesečno. Ovitek bo kar-

toniran in plastificiran (uporabljam terminologijo DELA - op. Spec.), cena pa bo za naročnike 400 din.

V Beogradu so odprli peti mednarodni knjižni sejem. V Jugoslaviji so lani izdali 6.400 knjig v skupni nakladi 45 milijonov izvodov, tako da sta na vsakega občana prišli dve knjigi (svetovno povprečje je štiri).

V Skopju bodo kmalu dotiskali drugo knjigo prvega makedonskega slovarja. S tem bo delo za slovar makedonskega jezika zaključeno. Prvi del je izšel 1.1961.

ŠOLA IN VZGOJA: V Velenju upajo ustanoviti gimnazijo. Šola je potrebna zaradi hitrega industrijskega razvoja velenjske občine, zajela pa bi tudi dijake iz Milslnjske in Šaleške doline ter iz mozirske občine.

Po dvomesečnem čakanju na učitelje in predavatelje so v južnih krajih Srbije zaprli kakih 100 šol. V leskovškem okraju npr. primanjkuje 700 učiteljev in predavateljev. vrzeli pa so delno pokrili z učnimi močmi brez potrebne šolske izobrazbe. Učiteljev manjka, ker je v teh krajih prišlo do obsežne migracije prosvetnih delavcev po večletnih nerednih izplačilih osebnih dohodkov in neizpoljenih obljubah glede višine položajnih plač.

IZMENJAVA S TUJINO: Najvišjo nagrado na Mednarodnem grafičnem bienalu v Tokiju je dobil Slovenec Andrej Jemec.

Koncem novembra je bil v Londonu teden jugoslovanskega filma, marca naslednjega leta pa bo v Jugoslaviji teden britanskega filma.

V Nemčiji je pred kratkim izšel izbor sodobne proze avtorjev iz Jugoslavije v izdaji žepnih knjižic Fischer Blücherei iz Frankfurta v Zapadni Nemčiji pod naslovom "Jugoslawien erzählt". Slovensko prozo zastopajo France Bevk, Prežihov Voranc, Anton Ingolič in Ciril Kosmač. Založba Sigbert Mohn Verlag pa je izdala izbor sodobne jugoslovanske lirike pod naslovom "Jugoslawische Lyrik der Gegenwart". V njej je zastopanih 19 slovenskih pesnikov z 28 pesmi. Kot poročala DELO pa so prevodi tako ultramoderni, da bo uvedena stroga kontrola nad prevodi za antologijo slovenske poezije, ki jo pripravlja za ložba Kurt Rüdiger v Frankfurtu v 3.000 izvodih. Dr. Herbert Gottschalk, ki je izdal izbor jugoslovanske lirike, bo odgovoren tudi za drugi izbor.

OSMR TNICA: Umrli je Modest Sancin, član Slovenskega gledališča v Trstu. Bil je tudi dolga leta član ljubljanske Drame.

SPECTATOR

Popravek

V 23. nadaljevanju Hlavačkovega "Portreta ene generacije" (KT 306) se je na 14. strani, predzadnji odstavek, vrnila pomota v pogledu števila nemških in avstrijskih vojnih ujetnikov, ki naj bi se vrnili po oktobrski revoluciji iz Rusije. Ni šlo samo za "stotine" ampak za "stotine tisočev" - dejansko za okrog 800.000. - UREDNIŠTVO

